

I. Povinností řádné přípravy dítěte na styk s druhým rodičem se rozumí především příprava materiální, fyzická. Dosah řádné přípravy dítěte na styk s druhým rodičem je však třeba vztáhnout nejen na období bezprostředně před jednotlivými konkrétními styky, ale na celé období péče povinného rodiče o dítě (příprava psychická). Povinný rodič je proto v popsaném smyslu odpovědný za to, že vztah dítěte k druhému rodiči bude podporovat a přispívat k jeho pozitivnímu rozvoji.

II. Je nepochybné, že nesplnění povinnosti psychické přípravy dítěte dokáže zcela zmařit účel vzájemných styků dítěte s druhým rodičem, proto by tedy této fázi měla věnovat odpovídající pozornost a případný zásah orgánu sociálně-právní ochrany dětí, eventuálně i soudu. Jen tak lze předejít takovému zhoršení jejich vztahu, které by se jen těžce hojilo.

III. Nevyužití pravomocí zákonem svěřených orgánu sociálně právní ochrany dětí (§ 13 zákona č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů) nejenže je z hlediska řízení ve věci neefektivní, ale zejména prodlužuje dobu, kdy nadále trvá působení negativního vlivu na nezletilé dítě.

V Brně dne 23. února 2012
Sp. zn.: 3309/2011/VOP/EHŠ

Zpráva o průběhu šetření

ve věci výkonu sociálně-právní ochrany nezletil. D. .

A Obsah podnětu

Na základě podání paní E.B. (dále také „stěžovatelka“ nebo „matka“), z února 2011, v němž si stěžuje na postup Úřadu městské části Praha 6, odboru sociálních věcí, oddělení péče o děti a rodinu (dále také „OSPOD“), při výkonu sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví svého nezletilého syna D.B., bylo veřejným ochráncem práv zahájeno šetření OSPOD, týkající se zejména úpravy styku matky se synem, který byl na základě dohody rodičů svěřen do výchovy otci. Z podání stěžovatelky vyplynulo, že styk se synem není realizován podle vykonatelného soudního rozhodnutí. Šetření bylo následně ukončeno podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv, kdy bylo shledáno pochybení sociální pracovnice, která postupovala jednostranně a prováděla šetření a pohovor pouze s otcem nezletilým a nezletilým, do zprávy pro soud reprodukovala tvrzení otce, aniž by si je ověřila pohovorem s matkou či u ní provedla šetření. Ohledně styku nebylo shledáno pochybení OSPOD, neboť bylo zjištěno, že OSPOD vzhledem k nemožnosti rodičů dohodnout se na styku jim zprostředkoval mediaci v A., která dle zprávy a sdělení

OSPOD ke dni ukončení šetření veřejného ochránce práv probíhala úspěšně, rodiče se dokonce neformálně mimosoudně dohodli na styku matky se synem.

V červnu 2011 se nicméně stěžovatelka na veřejného ochránce práv obrátila opakovaně, když uvedla, že ve věci nastaly nové skutečnosti – mediace zřejmě nebudou úspěšné, protože dle sdělení matky otec nespolupracuje, nedává syna ke styku matce, styk není realizován tak, jak by podle rozhodnutí soudu realizován být měl, ani neformální dohoda rodičů o styku matky se synem není naplňována, v A. navíc údajně sdělili, že syn je manipulován otcem proti matce. Matka tyto skutečnosti opakovaně oznámila na OSPOD, OSPOD si pozval otce na osobní schůzku a opakovaně jej poučil o jeho povinnostech.

Ve smyslu ustanovení § 14 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, tedy bylo opakovaně zahájeno šetření postupu odboru sociálních věcí Úřadu městské části Praha 6 při výkonu sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví nezl. D.B.

B

Skutková zjištění

O zahájeném šetření byl informován tajemník Úřadu městské části Praha 6 Ing. , MBA. Dne 30. 6. 2011 bylo na Úřadu městské části Praha 6 provedeno místní šetření pověřenými pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.

Z poskytnuté spisové dokumentace, z níž uvádím pouze vybrané nejdůležitější informace, zjišťuji, že styk matky se synem má podle pravomocného a vykonatelného rozsudku Městského soudu v Praze z května 2010 probíhat vždy každou lichou sobotu od 9:30 hod. do 18:00 hod., přičemž rodiče se dohodli, že styky ve čtvrtek (upravené rovněž zmíněným rozsudkem) probíhat nebudou. V listopadu 2010 podala matka soudu návrh na rozšíření styku se synem, kdy požaduje styky i přes noc.

Ze zprávy A. (který rodiče se synem začali navštěvovat v březnu 2011) ze dne 30. 3. 2011 vyplývá, že nezl. D. zde uvedl, že se mu k matce na styk nechce, protože se tam nudí, že to tam je pořád stejné. Jiné důvody nemá. Následující styk v sobotu 2. 4. 2011 neproběhl, neboť syn na chalupě matce oznámil, že se mu s ní dnes nechce, a otec uvedl, že syna nutit nebude, když se mu nechce. O této skutečnosti matka informovala OSPOD, načež se OSPOD ihned se zprávou obrátil na Obvodní soud pro Prahu 6 a požádal o to, aby byl otec poučen, že má syna řádně ke styku připravovat. Rovněž se OSPOD s aktuálními informacemi obrátil na A. a s apelacemi na otce nezletilého. Otec uvedl, že ke styku matky se synem nedošlo proto, že matka vyhrožovala soudní exekucí a policejní asistencí. I následně OSPOD upozornil otce na další termín styku syna s matkou a požádal ho, aby syna ke styku připravil.

Dne 26. 4. 2011 podepsali rodiče s A. smlouvu o poskytnutí sociální služby do konce června 2011, kdy se zde každou druhou středu sešli matka a syn a následně matka a otec. Ve zprávě A. ze dne 22. 5. 2011 bylo doporučeno rozšiřování styku syna s matkou, načež před započítím soudního jednání ve věci úpravy styku nezletilého s matkou dne 24. 5. 2011 se rodiče neformálně dohodli, že syn bude s matkou od soboty do neděle, tedy i přes noc, a v období letních prázdnin od 1. 8.

do 10. 8. 2011. Soudní jednání bylo odročeno na neurčito, neboť soud požádal OSPOD, aby v polovině srpna soudu zaslal písemnou zprávu, zda styk, na kterém se rodiče neformálně dohodli, probíhá.

Styk dle dohody rodičů však neproběhl, a to dokonce ani v sobotu, syn opětovně uvedl, že k matce nechce, protože si bude kopat s míčem, že ho to u matky nebaví a že se tam nudí, načež matka po půl hodině domlouvání odjela. Otec matce údajně nabídl náhradní termín, který však z důvodu svého zaneprázdnění odmítla. OSPOD na to pozval otce k jednání i s jeho přítelkyní, která se na výchově syna rovněž podílí, jež proběhlo dne 6. 6. 2011. Otci a jeho přítelkyni bylo reprodukováno, že spoluprací s A. nebyly zjištěny žádné okolnosti, které by ve styku syna s matkou bránily. Z posledního tel. hovoru OSPOD s pracovnící A. vyplynulo, že D. vztah s matkou má, není třeba ho začít znovu budovat. D. jen nechce, jeho chování má známky vlivu jiné osoby a rozmazlenosti směřující k výmluvám v tom smyslu, že pokud se mu něco nechce dělat, tak to dělat nebude. Proto i dle A. bude nutné, aby byly nařízeny znalecké posudky. OSPOD upozornil jak otce, tak jeho přítelkyni, že je v zájmu nezletilého, aby styky s matkou probíhaly.

Přesto se však ani následující styk neuskutečnil. OSPOD se tedy po oznámení matky dne 13. 6. 2011 obrátil se žádostí na soud, aby učinil úkony k nápravě situace a o učiněných opatřeních informoval OSPOD. OSPOD dále soudu uvedl, že není v zájmu vyřešení věci dále vyčkávat, zda se situace nějak změní, a proto navrhl, aby soud již bez dalšího ustanovil znalce a nařídil znalecké zkoumání, které by mělo objasnit pravou příčinu opakovaného odmítání matky ze strany nezletilého. Zároveň OSPOD apeloval na otce, aby proběhl styk syna s matkou v období letních prázdnin. Soudní jednání tedy bylo nařízeno na 1. 7. 2011, následně však bylo odročeno na 16. 8. 2011, avšak už neproběhlo, neboť v červenci 2011 matka vzala svůj návrh na rozšíření styku se synem zpět a řízení o návrhu matky na úpravu styku bylo zastaveno.

Ze zprávy A. ze dne 24. 6. 2011 vyplývá, že byla domluvena další spolupráce s rodinou od září 2011, kdy se měla na konzultace dostavovat i přítelkyně otce. Asistované setkávání nezletilého s matkou v A. bylo ukončeno, protože nebylo shledáno, že je třeba pracovat na znovunavázání vztahu mezi matkou a synem, k čemuž mělo asistované setkávání přispět. Vztah mezi matkou a synem existuje a měl by být podporován a prohlubován v rámci setkávání syna s matkou v přirozeném prostředí. Neexistují žádné nové skutečnosti, proč syn nechce s matkou odejít. Odchází/neodchází s matkou dle své aktuální nálady. Jeho odpor je dle mínění A. výsledkem dlouhodobého konfliktu loajality, který je pro chlapce neúnosný. Matku nemusí odmítat na základě explicitně vyjádřené slovní pobídky otce, jedná takto podle domnělých očekávání a postoje otce a jeho přítelkyně, s nimiž se identifikuje. Taktéž jeho reakce na otce, který synovi sděluje, aby odešel s matkou („ty mě vyhazuješ“), může svědčit nejen o jeho úzkosti, že když s matkou na styk odejde, zradí svého otce a jeho přítelkyni, ale také o obavách, že během styku s matkou jej otec přestává mít rád. Toto je typické prožívání dítěte, které se ocitá uprostřed protichůdných očekávání rodičů, ke kterým má být loajální, a vyžaduje si dlouhodobou práci (zejména vymezení rolí a posílení jejich smyslu a hodnoty) s rodinou, zejména na straně otce a jeho přítelkyně. Jedině tak si syn může „dovolit“ opustit otce a jeho přítelkyni. Jako možnost vidí A. také přítomnost nestranné osoby u předávání syna od otce k matce. V této souvislosti pro srovnání uvádím zprávu PhDr. K. ze dne 8. 10. 2010 (o níž se zmiňuji ve své předchozí zprávě o průběhu

šetření ze dne 3. 6. 2011), jež vyloučila možnost manipulace či existence syndromu zavrženého rodiče.

Současná situace je taková, že po celé letní prázdniny roku 2011 kontakt syna s matkou neprobíhal, matka v červenci 2011 vzala svůj návrh na úpravu styku se synem zpět a stýká se s ním pouze sporadicky, od září 2011 ani nepokračuje spolupráce s A. Aktuálně dle sdělení matky tato soudu podala nový návrh na úpravu styku s nezletilým.

C

Právní hodnocení

Podle ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, působí veřejný ochránce práv k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.

Nemohu se zabývat tím, co je či bylo předmětem soudního řízení, proto se nevyjadřuji k postupu a rozhodnutí opatrovnického soudu. Mým úkolem je hodnotit postup Úřadu městské části Praha 6, vůči němuž bylo zahájeno šetření výkonu sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví nezl. D.B.

Listina základních práv a svobod (dále také „Listina“) zaručuje pro ochranu veškerých oprávněných zájmů nezletilých zvláštní ochranu a rodičům, kteří pečují o dítě, právo na pomoc státu. V článku 10 odst. 2 zakotvuje právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, což je ve sféře vztahů mezi rodiči a dětmi konkretizováno v čl. 32 odst. 4 Listiny, podle něhož péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona. Také evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 8 chrání právo na respektování soukromého a rodinného života. Stalo se již součástí konstantní judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, že základním prvkem rodinného života je vzájemné soužití rodiče a dítěte. Neopominutelný význam má i Úmluva o právech dítěte z roku 1989 a její známá 3 P – *protection, promotion, participation*, tedy ochrana, podpora a rozvoj a účast.

Tyto základní premisy nacházejí odraz i v našem vnitrostátním právním řádu. Z právních předpisů upravujících rodinné právo a sociálně-právní ochranu dětí jednoznačně vyplývá, že jedním z prvořadých zájmů dítěte je vyrůstat ve funkční rodině. Podle ustanovení § 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoSPOD“), se sociálně-právní ochranou dítěte rozumí mj. ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí je postaven na koncepci, že hlavním způsobem řešení situace ohroženého dítěte má být ozdravení rodinného prostředí neboli sanace vlastní rodiny dítěte [ustanovení § 1 odst. 1 písm. c) zákona]. Působit směrem k obnovení narušených funkcí rodiny je

podle zákona povinností orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Naopak vědomé opomíjení této povinnosti lze interpretovat jako nečinnost OSPOD, a tím i porušení zákona.

Předním hlediskem sociálně-právní ochrany dětí je podle ustanovení § 5 citovaného zákona zájem a blaho dítěte. Úmluva o právech dítěte stanoví v čl. 3 zásadu, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. V článku 9 stanovuje, že smluvní státy zajistí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Mezinárodní zakotvení práva dítěte na kontakt s rodiči a rodičů na kontakt s dětmi zabezpečuje čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte, podle něhož státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte. Čl. 18 Úmluvy o právech dítěte stanoví zásadu, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Podle článku 29 Úmluvy o právech dítěte se státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, shodují, že výchova dítěte má směřovat mimo jiné k výchově zaměřené na posilování úcty k rodičům dítěte.

Za zmínku v této souvislosti stojí i rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku ve věci W. proti Spojenému království (1987), podle něhož při rozhodování ve věcech péče o dítě musí příslušné orgány (tedy i zejména OSPOD) zjišťovat názory rodičů na řešení věci a věnovat jim vážnou pozornost.

Podle ustanovení § 9 ZoSPOD má rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte právo při výkonu svých práv a povinností požádat o pomoc orgánů sociálně-právní ochrany dětí, státní orgány, kterým podle zvláštních právních předpisů přísluší též ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, popřípadě pověřené osoby; tyto orgány v rozsahu své působnosti a pověřené osoby v rozsahu svého pověření jsou tuto pomoc povinny poskytnout.

Obecní úřad je podle ustanovení § 10 odst. 1 písm. b) a c) ZoSPOD povinen působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, a projednat s nimi odstranění nedostatků ve výchově dítěte.

Dle ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) a b) ZoSPOD má orgán sociálně-právní ochrany pomáhat rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a poskytovat nebo zprostředkovávat rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené.

Dle ustanovení § 12 odst. 1 písm. b) ZoSPOD může OSPOD uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení, pokud rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s ním.

Dle ustanovení § 13 ZoSPOD může OSPOD rozhodnout o výchovném opatření podle zákona o rodině (zákon č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů), neučinil-li tak soud; přihlédne přitom k tomu, že projednávání nedostatků s rodiči nevedlo k nápravě. OSPOD sleduje, zda jsou dodržována opatření, o nichž

rozhodl, a zda jsou dodržována opatření učiněná soudem, jestliže jej o to soud požádá.

Dle ustanovení § 43 odst. 1 písm. a) zákona o rodině, vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může soud, neučinil-li tak orgán sociálně-právní ochrany dětí, napomenout vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a osoby, které narušují jeho řádnou výchovu, nebo podle písm. b) stanovit nad nezletilým dohled

V ustanovení § 26 odst. 4 věty druhé zákona o rodině je zakotveno právo dítěte na péči obou rodičů a na pravidelný osobní styk s nimi. Zachování kontaktu dítěte s rodičem, se kterým nežije ve společné domácnosti, zdůrazňuje i ustanovení § 27 odst. 2 zákona o rodině, který považuje bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, pokud je opakovaně bezdůvodné, za projev výchovné nezpůsobilosti. Zákon stanoví, že výše popsané jednání je považováno za změnu poměrů, která vyžaduje nové rozhodnutí o výchovném prostředí.

Podle ustanovení § 272 odst. 2 občanského soudního řádu (zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů), shledá-li soud zvláštní důvody nebo nebyl-li ten, kdo neplní soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, v rozhodnutí nebo dohodě poučen o následcích neplnění stanovených povinností, vyzve jej, aby soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu plnil, a poučí jej o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte. Pokud zůstane tato výzva bezvysledná nebo případně i pokud tohoto postupu odůvodněně nebylo využito, nařídí soud dle ustanovení § 273 odst. 1 občanského soudního řádu (zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů) výkon rozhodnutí uložením pokuty proti tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí, popřípadě o úpravě styku s nimi, anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, a to i opakovaně, přičemž výše jednotlivé pokuty nesmí přesahovat 50.000,- Kč. Bezdůvodné nerespektování soudního rozhodnutí může být důvodem pro podání trestního oznámení a následné zahájení trestního stíhání pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí.

Dle odst. 2 citovaného ustanovení, je-li to účelné, může soud tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí, popřípadě o úpravě styku s nimi, anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, uložit na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo na rodinné nebo jiné vhodné terapii. Nejsou-li dány podmínky pro změnu rozhodnutí podle ustanovení § 163 odst. 2 občanského soudního řádu, může soud stanovit plán navykacího režimu, je-li to v zájmu dítěte. Zůstane-li postup soudu podle ustanovení § 273 odstavců 1 a 2 bezvysledný, nařídí soud výkon rozhodnutí odnětím dítěte proti tomu, u koho podle rozhodnutí nebo dohody nemá být, a jeho předání tomu, komu bylo podle rozhodnutí nebo dohody svěřeno nebo má být navraceno, anebo tomu, komu rozhodnutí nebo dohoda přiznávají právo na styk s dítětem po omezenou dobu.

OSPOD vykonává i funkci opatrovníka podle zákona o rodině a občanského soudního řádu, případně trestního řádu. Úkolem kolizního opatrovníka je pro určité konkrétní řízení před soudem poskytnout ochranu právům a právem chráněným zájmům nezletilého dítěte, které samo náležitě svá práva a oprávněné zájmy chránit nemůže. V rámci této funkce se tedy pracovníci úřadu osobně zúčastňují řízení u soudů, popř. jiných institucí, kde v nesporném řízení figurují jako jeho účastníci.

Tím požívají veškerá práva stanovená zákonem – vyjadřovat se k projednávané věci, dávat návrhy apod. Při jednáních hájí zájmy nezletilých, sociální pracovníci jsou oprávněni, resp. povinni, podávat soudu návrhy a podněty na zahájení řízení, jsou-li v zájmu dětí. Ve vztahu k rodičům, jejichž zájmy jsou v kolizi, musí kolizní opatrovník vystupovat nestranně, neboť jeho jediným hlediskem je zájem a blaho dítěte.

Domnívám se, že shora uvedené právní prostředky ochrany dodržování vykonatelných rozhodnutí soudu o výchovných poměrech nezletilých dětí, obsažené v našem právním řádu, jsou víceméně dostatečné. Mnohdy, ostatně jak to ilustruje tento případ, je však nedostatečná jejich aplikace orgány sociálně-právní ochrany dětí, a to z hlediska využívání prostředků výkonu rozhodnutí, ukládání výchovných opatření či možností podávat z vlastní iniciativy podněty obci či soudu k uložení výchovných opatření podle ustanovení § 13 ZoSPOD ve spojení s ustanovením § 43 zákona o rodině.

Povinnost řádné přípravy na styk dítěte s druhým rodičem není stanovena zákonem výslovně, nicméně ji lze chápat jako konkrétní případ povinnosti vyplývající z obecných ustanovení zákona o rodině či jako logický důsledek některých ustanovení občanského soudního řádu.

V pojmu příprava je nepochybně možné sledovat prvek vyžadující aktivitu povinného rodiče, tj. jeho cílevědomé chování směřující k vytvoření předpokladů pro splnění konkrétního cíle, zde bezproblémové realizace styků dítěte s druhým rodičem. Těžko by byla myslitelná taková příprava, která by se obešla jen s pasivním postojem povinného rodiče, neboť právě nečinnost může vést k právně relevantnímu porušení povinností založených soudním rozhodnutím, a to se všemi zákonnými důsledky (od ukládání pokut až po nové soudní rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů).

Příprava je tedy řádná tehdy, pokud je jejím výsledkem bezproblémová realizace styků nezletilého s druhým rodičem, posuzováno ve vztahu ke všem subjektivním a objektivním skutečnostem či okolnostem, které jsou s tímto stykem spojeny. Jinými slovy, realizace styku s druhým rodičem musí pro dítě znamenat zcela běžnou, normální a přirozenou věc, prostou negativních konsekvencí.

V praxi je nejviditelnějším příkladem řádné přípravy bezprostřední příprava na konkrétní (víkendový, prázdninový, sváteční apod.) styk dítěte s druhým rodičem. Touto přípravou se rozumí především příprava materiální, fyzická. Dosah řádné přípravy dítěte na styk s druhým rodičem je však třeba vztáhnout nejen na období bezprostředně před jednotlivými konkrétními styky, ale na celé období péče povinného rodiče o dítě. Podoba, kvalita či vůbec realizace jednotlivých styků dítěte s druhým rodičem závisí totiž do značné míry na tom, jak se ke styku dítěte s tímto rodičem staví rodič, který o dítě pečuje (příprava psychická). Před konkrétním stykem je jejím cílem navození pozitivní nálady u dítěte, tak aby se toto na čas se svým druhým rodičem těšilo a bylo na něj připraveno. Povinný rodič je proto v popsaném smyslu odpovědný za to, že vztah dítěte k druhému rodiči bude podporovat a přispívat k jeho pozitivnímu rozvoji. Tomu ostatně odpovídá zákonem stanovená povinnost dítěte respektovat své rodiče a potažmo i povinnost toho rodiče, s nímž dítě trvale žije, tento postoj dítěte podporovat.

Obdobně se ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 125/98, ze dne 24. 9. 1998, vyjádřil i Ústavní soud, podle něhož po rozpadu rodiny s nezletilými dětmi nejen etika

příbuzenských vztahů, ale i zákon zavazují děti k povinnosti své rodiče ctít a respektovat (ustanovení § 35 zákona o rodině), zatímco rodičovská odpovědnost (za řádnou výchovu dětí) je přikázána oběma rodičům (ustanovení § 34 zákona o rodině). Proto také, pokud nejsou zjištěny takové skutečnosti, které by vedly k pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti (ustanovení § 44 zákona o rodině), není – ani při plném respektu k právům samotných nezletilých – zákonného, tím méně pak ústavně právního důvodu k tomu, aby rodiči, v jehož přímé péči nezletilé dítě není, byl styk s ním zakázán, resp. nepřiměřeně omezen.

Rovněž z četné judikatury obecných soudů plyne, že úkolem rodiče, který vychovává nezletilé dítě, mimo jiné je, aby – se zřetelem k zájmu dítěte na prospěšném styku s druhým rodičem – vytvářel příznivé podmínky ke styku tohoto rodiče s nezletilým dítětem, a to hlavně vedením dítěte ke správnému vztahu k tomuto rodiči. Je na rodiči, který má dítě svěřeno do péče, vést nezletilé dítě k pozitivnímu vztahu k druhému rodiči a připravit je na styk bez ohledu na kvalitu vzájemných vztahů rodičů dítěte. Nechuť dítěte, pokud nemá vážné důvody, nemůže být důvodem k tomu, aby se druhý rodič nemohl s dítětem stýkat, a uplatňovat tak své výchovné působení. Za situace, kdy povinný rodič neplní své povinnosti ohledně výchovy dítěte ve vztahu k rodiči, s nímž nežije ve společné domácnosti, je namístě, aby byl nad výchovou stanoven dohled (viz rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 35 Co 521/97, ze dne 11. 11. 1997). Obdobně dále např. podle rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 8 Co 1572/95, ze dne 26. 9. 1995, je právem a současně povinností v tomto konkrétním případě matky podílet se na výchově nezletilého dítěte, a to je možné pouze v případě, že jí bude styk s dítětem zabezpečen. Otec jako osoba, které byl nezletilý svěřen do výchovy, má zásadní odpovědnost za přípravu dítěte ke styku s matkou a nemůže ponechávat s ohledem na věk dítěte na jeho rozhodnutí, zda se s matkou bude stýkat, či nikoliv. Musí si uvědomit, že role matky je nezastupitelná a oba rodiče mají stejná práva a stejné povinnosti při výchově nezletilých dětí. Pokud by otec nebyl schopen umožnit matce podílet se na výchově nezletilého dítěte, pak by to mohlo vzbuzovat pochybnosti o jeho schopnosti dítě řádně vychovávat. V této souvislosti uvádím rovněž usnesení Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 14 Co 6/2005, ze dne 28. 1. 2005, podle něhož je neochotu dítěte ke styku nutno vykládat ve smyslu nedostatečné psychické přípravy dítěte na styk s druhým rodičem, tedy porušením povinnosti řádné přípravy dítěte ke styku, za niž nese odpovědnost rodič, který má dítě svěřeno do výchovy. Na plnění těchto povinností a podrobení se vykonatelnému soudnímu rozhodnutí nemůže dle usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem sp. zn. 11 Co 703/2003, ze dne 13. 11. 2003, nic změnit skutečnost, že dítě má, pokud je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje, právo svobodně vyjádřit svůj názor na úpravu styku s rodičem, kterému nebylo svěřeno do výchovy.

S ohledem na výše uvedené nemohu akceptovat zdůvodnění povinného rodiče „nemohu dítě přece nutit“. Byť není nezl. D. ve vztahu ke kontaktu s matkou aktivní a sám jej nevyhledává či odmítá s odůvodněním, „že by se nudil“, je povinností otce ho na styk připravit. Neuvádí-li nezl. ani v náznaku vážný důvod, je nutné setrvat na tom, že rodiče nejen mohou, ale mnohdy musí své děti vést k činnostem, jež nejsou nezletilými vnímány jako atraktivní. Je jen na trpělivosti a důslednosti rodiče, aby získal náhled na sebe sama a dokázal ovládnout i např. své mimoslovní působení na dítě a projevil v tomto směru vůli. Byť je tato psychická složka přípravy právně obtížně vymahatelná, je třeba apelovat na rodiče, aby

v zájmu svého nezletilého dítěte dokázali překonat i vzájemné spory a nezl. na styk připravili.

Shrnu-li tedy výše uvedené, je nepochybné, že nesplnění povinnosti psychické přípravy dítěte v mezidobí jednotlivých styků dokáže zcela zmařit účel vzájemných styků dítěte s druhým rodičem. Jsem tak přesvědčen o tom, že zvláště tomuto způsobu neplnění povinnosti řádné přípravy by se měla věnovat odpovídající pozornost a případný zásah orgánu sociálně-právní ochrany dětí, eventuálně i soudu, by měl přijít rychle a rázně. Jen tak se lze pohybovat v rámci prevence poškození vztahů dítěte s druhým rodičem a předejít takovému zhoršení jejich vztahu, které by se jen těžce hojilo. Jistě není třeba v této souvislosti polemizovat o názoru, že preventivní, případně i sankční opatření vůči rodiči, který neplní své zákonem či mocí úřední stanovené povinnosti, je mnohem přijatelnějším řešením než zatahování nezletilého dítěte do úředních, psychologických, psychiatrických či jiných procedur.

Takovým zásahem mělo být v tomto případě nejpozději po obdržení zprávy A. ze dne 24. 6. 2011, pojednávající o příčinách odmítavého postoje D. k matce, rozhodnutí OSPOD o uložení výchovného opatření, a to napomenutí otci, případně též jeho přítelkyni, podle ustanovení § 13 ZoSPOD. Nepochybně je to primárně právě OSPOD, kdo je podle naší právní úpravy povolán k uložení výchovného opatření. V úvahu přitom přichází ve světle shora uvedené judikatury též stanovení dohledu nad výchovou nezletilého. Uvedené nevyužití OSPOD zákonem svěřených pravomocí (§ 13) nejenže je z hlediska řízení ve věci neefektivní, ale zejména prodlužuje dobu, kdy nadále trvá působení negativního vlivu na nezletilé dítě, což je jednoznačně v rozporu se zájmem dítěte. Pokud zákon takové oprávnění OSPOD svěřuje, je v souladu se zásadou nejlepšího zájmu dítěte, aby OSPOD toto své oprávnění využíval.

Je sice pravdou, že OSPOD opakovaně otce poučil o jeho povinnostech, dokonce s ním vedl osobní jednání a e-mailovou korespondencí jej upomínal, resp. apeloval na něj, aby syna ke styku s matkou připravil, nicméně je evidentní, že tyto jeho nástroje zcela selhaly, minuly se účinkem a byly nedostatečné. Za této situace se nemohu ztotožnit ani s postupem OSPOD, který pouze informoval soud a obecně jej vyzval k přijetí opatření k nápravě, bez jakékoliv bližší konkretizace. Tímto postupem v podstatě OSPOD přenesl svou odpovědnost na soud a rezignoval na svou povinnost činit příslušné návrhy soudu, v tomto případě návrh na uložení výchovného opatření či případně návrh na výkon rozhodnutí. Při svém hodnocení situace vycházím především ze skutečnosti, že nebyly prokázány žádné vážné důvody k odmítání styku D. s matkou a oproti minulému hodnocení situace došlo ke změně v tom směru, že ve zprávě A. byla prokázána nepřímá manipulace D. otcem.

I přes své výhrady vůči postupu OSPOD však nepopírám, že samotná realizace styku záleží především na přístupu otce nezletilého. Apeluji proto na otce, aby svůj postoj ke styku syna s matkou přehodnotil, neboť je v zájmu jeho syna, aby styk a pobyt u matky nebyl nucený. Pokud otec svůj pohled a přístup nezmění, bohužel není vyloučeno, že nezl. D. bude v budoucnu podroben dohledu a podstoupí vyšetření u specialistů. Nedomnívám se, že by opakované návštěvy psychologů, popř. psychiatrů, měly být součástí šťastného a bezstarostného dětství, ke kterému ovšem patří i bezproblémový kontakt s nejbližšími rodinnými příslušníky. Těžiště odpovědnosti by mělo být přeneseno na oba rodiče. OSPOD sice má určité nástroje,

jak přimět rodiče, aby řádně plnili své povinnosti spojené s výchovou dítěte, vždy však záleží na vůli rodičů, zda chtějí spory a problémy týkající se jejich dítěte řešit a vyřešit. Je třeba si uvědomit, že jsou to především oba rodiče, kteří nesou odpovědnost za řádnou výchovu dětí i jejich psychickou pohodu, a měli by mít prvořadý zájem na dohodě, alespoň ve věcech týkajících se dětí. Sebevstřícnější postoj sociální pracovnice či sebelepší poučení nemohou volní stránku rodičů nahradit.

D

Závěr

Na základě výše uvedených skutečností shrnuji šetření postupu dotčeného Úřadu městské části Praha 6 v předmětné věci s tím, že jsem v souladu s ustanovením § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv v průběhu šetření shledala pochybení OSPOD spočívající v nerozhodnutí o výchovném opatření, přenesení odpovědnosti na soud a rezignování na povinnost činit příslušné návrhy soudu.

Tato zpráva shrnuje poznatky z šetření, které budou po vyjádření vedoucího dotčeného úřadu podkladem pro mé závěrečné stanovisko ve věci.

RNDr. Jitka Seitlová

zástupkyně veřejného ochránce práv